

”Snart är det bara hästar kvar ute på vischan”

– En studie om hästens betydelse för individ, samhälle och landskap, ur hästhållarens perspektiv

”Soon there will be only horses out in the sticks”

– A study of the importance of the horse for the individual, society and landscape, from the horse holder’s perspective

Amanda Bischof

”Snart är det bara hästar kvar ute på vischan”

- En studie om hästens betydelse för individ, samhälle och landskap, ur hästhållarens perspektiv

”Soon there will be only horses out in the sticks”

- A study of the importance of the horse for the individual, society and landscape, from the horse holder's perspective

Amanda Bischof

Handledare: Ann Grubbström, Uppsala universitet,
Kulturgeografiska institutionen

Examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0797

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2017

Omslagsbild: Nyfikna hästar en solig höstdag i hagen. *Foto: Amanda Bischof*

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: hästhållare, betesdjur, levande landsbygd, värden, platsanknytning, multifunktionella landskapet

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

SAMMANFATTNING

Hästantalet i Sverige ökar, ridsporten är utbredd och populär bland olika åldersgrupper och områden. I takt med att antal nötkreatur i landet minskar, fyller hästen en allt viktigare del i arbetet att hålla efter i beteshagar och se till att jordbruk hålls igång genom foderproduktion. Syftet med arbetet är att skapa en förståelse kring hästhållarens tankar om hur hästen fungerar som betesdjur, samt vad hästhållaren tycker att hästen har för betydelse i deras liv. Arbetet har en samhällsvetenskaplig, kvalitativ inriktning och en intervjustudie bland hästhållare i Uppsala län har genomförts. Resultatet visar på att hästen ofta har en stor betydelse i de intervjuades liv som sträcker sig utanför betydelsen som hobby eller arbetsredskap. Djurets mångsidiga användningsområden kan vidare bidra till en positiv utveckling i och med att landsbygden hålls levande. Resultatet visar även på att det finns delade åsikter om hur bra hästen fungerar som betesdjur, men att det ofta är hagens storlek samt eventuellt växlande mellan olika betande djurslag som avgör hur markerna ser ut. Slutligen visar resultatet att det finns flera hinder som begränsar de intervjuade i deras hästverksamhet. Dessa hinder beror ofta på upplevda fördomar och kommer från personer och organisationer i omgivningen.

ABSTRACT

The horse population in Sweden is increasing and the equestrian sport is widespread and popular among different age groups and areas. As the number of cattle in the country decreases, the horse is becoming an increasingly important part in terms of grazing pastures and ensuring that we have an open agricultural landscape. The purpose of this work is to create an understanding of horse holder's thoughts about the horse as a grazing animal, as well as how big importance the horse holders think that the animals have in their lives. The work is a social science study, with a qualitative approach. During the course of the work an interview study including horse holders in Uppsala County has been carried out. The result show that the horse is often of great importance in the horse holder's life and the horse means more than just a hobby or a work. The diverse uses of the animal can further contribute to a positive development in keeping rural areas alive. The result also show that there is difference of opinion about the horse as a grazing animal, but that it is often the size of the pen and the level of other grazing animals in the pen that determines the character of the grazing ground. The results finally show that horse owners experience obstacles that limit them in their activities with the horses. These obstacles often depend on preconceptions of the horse and come from people and organizations.

FÖRORD

Det finns många jag vill tacka för inspiration, hjälp och stöd under arbetets gång. Det har varit en process som kantats både av toppar och dalar. Under mina intervjuer har jag blivit många erfarenheter rikare både gällande olika intervjusituationer och gällande den kunskap samt de tankar mina intervjupersoner har delat med sig av. Jag är mycket tacksam för alla trevliga och gästvänliga personer jag har fått möjlighet att intervjua. Vidare vill jag rikta ett stort tack till min handledare Ann Grubbström som har både stöttat mig, kommit med viktiga synpunkter och varit förstående i mitt arbete. Sist men inte minst vill jag tacka min mamma för allt stöd och otaliga timmar hon lagt ner på genomläsning och feedback, samt min sambo Martin som alltid har trott på mig trots att arbetet stundtals har känts oövervinnligt. Du hjälpte mig att göra det övervinnligt, tack.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Avgränsning	4
1.4. Disposition	5
2. Bakgrund	6
2.1 Hästens historia – från arbetsredskap till hobby	6
2.2 Hästen och människan i dagens samhälle	7
2.3 Hästen och betet	9
2.4 Den levande landsbygden	11
2.5 Att söka stöd	13
3. Metod och tillvägagångssätt	14
3.1 Metodval	14
3.2 Urval	15
3.3 Genomförande av intervjuer	18
3.4 Förförståelse	20
3.5 Kodning	21
4. Värden, anknytning och landskap	22
4.1 Värden	22
4.2 Platsanknytning	23
4.3 Det multifunktionella landskapet	26
5. Resultat	28
5.1 Hästen – mitt jobb, mitt liv, mitt allt	28
5.1.1 Värderingar och hur de påverkar	28
5.1.2 Platsanknytningens betydelse	29
5.2 Betydelse för landsbygden	31
5.2.1 Gården och dess betydelse	31
5.2.2 Tankar kring hästen, betet och landskapsvård	34
5.3 Hinder och hur det kan påverka hästen, gården och landsbygden	37
5.3.1 Känslan för platsen	37
5.3.2 Att tänka olika	38
5.3.3 När EU-stöden inte sträcker sig till alla	40
6. Slutsats	43
Referenslista	46
Appendix	52

1 INTRODUKTION

1.1 Inledning

Landskapet svिसchar förbi utanför bilrutan. Jag sitter i passagerarsätet och lutar huvudet åt sidan. Utanför bilen ser jag skog, varierat med åker, ensliga bostadshus och gårdar. Jag passerar hage efter hage. Hästarna står i små klungor för att skydda sig från det ruskiga, kalla vädret. Jag tänker att det inte är en ovanlig syn. Åker, skog, hus, häst. Den romantiserade bilden av den idylliska landsbygden med stora, öppna, kohagar känns avlägsen.

Tyvärr är det ofta hästen i den lilla fyrkantiga, leriga, inte så stimulerande hagen nära stall och väg som vi ser. Denna bild är dock inte hela verkligheten. Hästantalet i Sverige har ökat med åren och det stora antalet hästar som finns över landet hjälper till att hålla landskapet öppet genom bete och foderproduktion. Utöver hästens praktiska användning har djuret inte sällan en viktig plats i hästhållarnas liv. Hästen kan både användas som fritidsaktivitet och skapa arbetstillfällen, men kan även vara en del i en livsstil och en persons identitet (Wilton, 2008). I detta arbete har jag under hösten 2016 tagit mig runt med bil till olika hästgårdar i Uppsala län. En intervjustudie har bedrivits där åtta hästhållare fått svara på frågor om deras upplevelse om hästens betydelse både i deras liv och som betesdjur samt som en del av landsbygden.

Att hästens användningsområde har förändrats över tiden är något som går att se vid en tillbakablick i historien. Djuret har gått från att vara en viktig resurs i form av kött, mjölk, skinn och transport, till att vara ett arbetsredskap och nödvändig inom militären och jordbruket (Furugren, 1990). Idag förknippas ofta hästar med en hobby. Hos de intervjuade i arbetet är hästen en del av deras arbete och flera livnär sig på hästverksamheter. Dock har den ”stämpel” hästen på senare tid fått som ett sällskapsdjur och inte ett lantbrukets djur försvårat för de intervjuade hästhållarna att använda sina hästar i den grad de vill. Speciellt när det kommer till att använda hästen som betesdjur.

I en tid där det finns fler hästar än nötkreatur i hagarna utanför bilrutan är det av vikt att förstå vad hästen har för betydelse både för landsbygden, landskapet samt i människors liv. Att hästantalet ökar och är ett populärt djurslag kan säkerligen bidra till att djuren kan komma att få en allt viktigare position på landsbygden. Trots populariteten saknas dock forskning kring hästen och dess påverkan på vår landsbygd. Grundläggande forskning och statistik om bland annat antal hektar som betas av häst samt hur mycket jordbruksmark som går till foderproduktion åt hästar saknas. För att bidra med kunskap till forskningsområdet och komma närmare en förståelse för detta populära djur och dess inverkan på landskapet och människan, vill jag med detta arbete undersöka vad hästhållaren själv har för åsikter om hästen och dess betydelse. För i slutändan är det just hästhållarna och deras inställning som kommer påverka hästens användningsområde.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att skapa en ökad förståelse kring vilken betydelse hästen har för hästhållare i Uppsala län samt hur hästhållare ser på hästen som betesdjur. Jag vill genom mitt arbete bidra till en ökad kunskap om vad hästen kan ha för betydelse och påverkan i en människas liv samt bidra till en ökad insikt om hästens användning som betesdjur, men även vilka hinder som kan begränsa hästhållarens planer för sin gård och hästarna. För att uppnå mitt syfte har arbetet följande frågeställningar:

- Vilken funktion samt vilket värde har hästarna i hästhållarnas liv?
- Vilka möjligheter och hinder ser hästhållarna med hästen som betesdjur?
- Anser hästhållarna att hästen och gården kan bidra till en levande landsbygd? Och i så fall på vilket sätt?

1.3 Avgränsning

Arbetet är geografiskt avgränsat till Uppsala län. Fokus ligger på Uppsala län på grund av den relativt höga hästtätheten, men även på grund av att jag som boende i Uppsala och hästintresserad har haft goda möjligheter att genom befintliga kontakter få tips om personer att intervjua. Arbetet har vidare avgränsats genom det urval av ett mindre antal hästhållare med skilda typer av verksamhet och geografiskt läge i länet. Dessa personer har intervjuats och stått för det empiriska materialet. Det bör tas i beaktande att samtliga gårdar som är med i studien ligger relativt nära Uppsala stad, och det är troligt att resultatet kan påverkas av närheten till en storstad. Intervjupersonernas tankar, åsikter och inriktning av verksamhet skulle kunna sett annorlunda ut om studien utfördes i ett län med större och mer glesbebyggd landsbygd där avståndet till en storstad var längre.

1.4 Disposition

I Kapitel två ges en djupgående bakgrund för att läsaren ska bli väl insatt i arbetets område. Detta följs av ett metodavsnitt med en beskrivning av hur utförandet av arbetet har sett ut och hur det empiriska materialet har samlats in etc. I följande kapitel presenteras de begrepp som sedan ligger till grund för kapitlet där det empiriska materialet analyseras. Arbetet avslutas med en slutsats där läsaren får en kort sammanfattning av arbetet och där även förslag för vidare framtida forskning presenteras.

2 BAKGRUND

Följande kapitel innehåller en bakgrundsintroduktion till hästens historia och dess användning i samhället. Kapitlet går även igenom hästen och människan tillsammans och hur dess relation har ändrats över tiden. Vidare presenteras en bakgrund till hästens egenskaper som betesdjur. En presentation av begreppet levande landsbygd följer sedan för att skapa en förståelse för hur hästen kan påverka landsbygden och vad det kan leda till. Avslutningsvis presenteras en kort guide till vilka stöd som är möjliga att söka för hästhållare.

2.1 Hästens historia - från arbetsredskap till hobby

De första fynden av hästens förfäder kan spåras 50 miljoner år tillbaka i tiden. Förfäderna var små i storleken och hade tre tår på varje fot. Det har hänt mycket med människor och dess förhållande till hästsläktet genom tiderna. Från början var hästar precis som bland annat uroxar och mammutar ett vilddjur som jagades för köttet och pälsen. Runt 3000 år f.kr. går det dock att se att hästarna började användas som tamhästar (Furugren, 1990). Exakt vad hästen användes till och hur djuren har domesticerats är frågor vi kanske aldrig kommer få svar på. Furugren (1990) tror dock att de användes som dragdjur den första tiden. Hästen har haft en stor betydelse för människan genom tiderna och har även hjälpt till att sprida människan till nya platser runtom i världen. När hästen väl kom till Sverige var det från början framförallt i armén den hade en viktig betydelse (ibid.).

I Sverige började hästen användas inom jordbruket först från mitten av 1800-talet. Hästen hjälpte även till att hålla markerna betade runt gården och det var inte ovanligt att djuren gick både i hagar och även fritt runt gården. Men perioden blev kort och redan under 1900-talet tog maskinerna över hästens arbetsområden i jordbruket. I samband med ökad mekanisering gick det även att bruka mer mark. Detta medförde att andelen hagmarker minskade medan jordbruksmarker ökade (Eriksson et al. 1995).

Antalet hästar har varierat genom tiden i Sverige och har varit beroende av deras användningsområde, tillgång till ridskolor öppna för alla, samt människors ekonomiska möjlighet att hålla hästar på hobbynivå (Crossman, 2008; Furugren, 1990).

2.2 Hästen och människan i dagens samhälle

Hästen har gått från att vara ett nyttodjur som har spelat en viktig roll i arbetet med det svenska lantbruket till att i samband med maskinernas intåg i samhället förlora sin roll för att idag användas till störst del som hobby och något människor främst ägnar sig åt på fritiden (Hedberg, 2001).

Hästen är en av vår tids mest varierande djurart med omkring 682 raser. Raserna kan skilja sig i storlek, temperament och utseende. Precis som med andra djurarter är utseendet en följd av vilka förhållanden som råder där hästen lever, men även påverkan från människan genom avel spelar in (Jensen, 2014). Den senaste hästräkningen som genomfördes år 2016 uppskattade att det totalt finns 355 500 hästar i Sverige. Detta är en minskning med 2% sedan år 2010 när den tidigare hästräkningen genomfördes. Trots denna minskning är hästantalet högt och har ökat kraftigt sedan den första hästräkningen presenterades 2004 (Statistiska centralbyrån, i fortsättningen kallat SCB, 2016). Den modernisering som har pågått med de svenska lantbruken har lett till att mindre lantbruk lagts ner och istället har större, mer koncentrerade lantbruk vuxit fram. Detta har vidare lett till att mindre gårdar med några få hektar mark och som lämpar sig väl för många hästhållare, har blivit tillgängliga (Crossman, 2008).

Hästsporten är idag den näst största ungdomssporten i Sverige sett till antal utövare. Runt en halv miljon människor landet runt ägnar sig åt sporten och endast fotbollen drar till sig fler ungdomar (Svenska ridsportförbundet, 2016). Hästsporten är ett brett område och några av de populäraste aktiviteterna är hoppning, dressyr och fälttävlan. Det är främst kvinnor som är aktiva och det finns många unga tjejer som ägnar otaliga timmar av sin fritid i stallet (ibid.).

På grund av att många människor som bor i städer ägnar tid i stallet och ute på ridturer i naturen har hästen hjälpt till att bygga en länk mellan stad och land (Crossman, 2008).

Allt fler människor väljer idag att bo i städer och i takt med den ökade urbaniseringen följer risken att människor tappar kontakten med landsbygden, kunskap om jordbruk, betesdjur och liknande. Lantbrukarnas riksförbund som bland annat arbetar med frågor rörande hästnäringen, tror att hästsporten kan minska detta kunskapsglapp (Lantbrukarnas riksförbund, 2015). Bodinger (2007) talar däremot om att det blir vanligare att familjer med små barn väljer ett liv på landet framför storstaden till sina barns uppväxt. Möjligtvis kan hästar och andra djurslag vara en del av denna bild av en lantlig boendemiljö. Crossman (2008) beskriver vidare att även samhällsekonomin påverkas av att personer kommer från staden ut till landet på grund av hästar, eftersom hästnäringen skapar aktiviteter och arbetstillfällen.

För de personer som väljer att arbeta med hästar finns det många vägar att gå. Turridning, ridskola, rehabilitering, friskvård, bo-på-lantgård samt avel och försäljning är några av de områden som kan ge arbetstillfällen och en inkomst (Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande, 2004). Vidare skapar hästen förutsättningar för avkoppling och rekreation i naturen samtidigt som sporten kopplar samman människor och bidrar till att nya sociala kontakter knyts (Svenska ridsportförbundet, 2013). De positiva effekter som hästar skapar hos människor kan bland annat innefatta en känsla för ansvarstagande, organisering och noggrannhet som vidare kan leda till personlig utveckling och kan komma till användning inom andra områden i livet (ibid.).

2.3 Hästen och betet

Förutom det personliga värdet och den betydelse hästarna har i många människors liv är den naturvård hästarna bidrar med, tillsammans med andra betesdjur, av stor betydelse för upprätthållandet av den landskapsbild och den natur Sverige har idag (Rook et al. 2003). Naturvården bidrar till en god biologisk mångfald och påverkar även de kulturella och symboliska värden som naturen har för människor (Degermark, 2010). Hästen och andra betesdjur kan bidra till en god naturvård genom de marker djuren håller öppna med hjälp av bete men även genom alla de jordbruksmarker som hålls i bruk och producerar grov- och kraftfoder till djuren (Planck, 2010). Ett öppet landskap samt stor biologisk mångfald där olika djur och växter trivs kan endast uppnås med hjälp våra betesdjur. Olika sorters betesdjur föredrar olika plantor och växter samt betar på olika sätt. Exempelvis är vissa djurarter bra på att tillgodose sitt näringsbehov genom gammalt grövre gräs, medan andra föredrar det yngre, energirikare gräset. Det är bland annat betesdjurens olikheter som bidrar till en hög heterogen biodiversitet i vår natur med artrika marker (Rook et al. 2003).

Om vi ser till just hästen och dess roll som betesdjur går det att konstatera att hästen är en generalist i sitt foderintag, och med det menas att hästar klarar av varierande betestyper och även varierande klimat. Allt från karga, blåsiga öar, till öken och savann (Jensen, 2014). För att överleva har hästar, precis som många andra betesdjur lärt sig att med hjälp av syn, lukt och smak söka efter växter med högt näringsintag och även att undvika de giftiga växterna (ibid.). Den ideala betestiden för en häst är 16 timmar, men denna tid beror helt på vad för typ av bete hästen går på. Det är just här hästar som betesdjur är unika. De kan nämligen kompensera ett energifattigt födointag genom att äta mer och längre stunder (Grazing animals project, 2009). Som tidigare nämnts är hästar generalister, men ifall hästen själv får välja, föredrar den att äta ungt, näringsrikt gräs nära marken istället för de högre, grövre stråna som kan finnas i hagen. Blommor och andra plantor är något som hästar oftast undviker, även växtligheten runt hästens träck är något som undviks.

Denna ratning av viss växtlighet kan leda till att delar av hagmarken är kort betad medan andra delar har högre gräslängd, så kallade rator.

Detta är något som kan ses som positivt för den biologiska mångfalden, eftersom djur och växter som både trivs i kort och högt gräs kan finnas i hagen (ibid.). Hur stor andel högt eller nedbetat gräs det blir beror på hur stor hagmark det är samt hur högt betestrycket är (Grazing animals project, 2009). Få djur och stor mark kan leda till större områden rator. Växelbete med andra betesdjur kan då vara ett föredra för att hålla gräslängden nere¹. I motsatt fall kan högt betestryck på mindre yta leda till att även det höga gräset som annars skulle ratas, betas ned (ibid.). Eftersom hästar föredrar växter med högt näringsintag kan även trädgrenar och bark vara intressanta för djuren att gnaga på. Detta syns framförallt på vintern när betet inte längre är lika tillgängligt. Precis som med för högt betestryck går det att rädda träd om betesytan är större. Hästen kan ofta vara effektiv och användas fördelaktigt när det kommer till att hålla efter sly och mindre träd i hagen (ibid.).

Hästens påverkan på miljön kan även ha negativa påföljder. Relativt ny forskning visar på att det framförallt är hästens träck som orsakar de största problemen. Överdriven utfodring av kraftfoder påverkar fosforhalten i träcken och kan vidare leda till fosforläckage. Korrekt gödselhantering både i hagar samt förvaring på gödselplatta är därför viktigt (By, 2017). Detta är allvarliga problem som är viktigt att sprida kunskap om och arbeta mer med. I detta arbete kommer det dock inte bearbetas mer än just här, då området ligger för långt ifrån arbetets syfte och frågeställningar.

Uppskattningsvis används 9% av all odlad mark i Sverige till bete samt produktion av foder till hästen (Hedberg, 2001). Crossman (2008) menar att det finns flera anledningar till varför det är svårt att bedöma antal hektar bete och jordbruksmark som hästen hjälper till att hålla efter i Sverige.

¹Växelbete är när olika djurslag turas om att beta en mark. Exempelvis kan får beta ett år och hästar beta året efter (Statens veterinärmedicinska anstalt, 2016).

Crossman (2008) beskriver att anledningarna är att det inte finns siffror på antal lantbrukare som producerar grovfoder till häst, att antalet hästar endast är en uppskattning, samt att det kan skilja sig beroende på ras och individ hur länge och mycket varje häst betar (ibid.). Med hjälp av statistik angående antal djur, gårdar och totala hektar betesmarker, går det dock i grova drag konstatera att 10% av Sveriges betesmarker betas av får, 10% betas av hästar och 80% betas av nötkreatur (Karlsson, 2013).

Nötkreatur är fortfarande det vanligaste betesdjuren, men den trenden kommer med största sannolikhet ändras framöver, eftersom exempelvis nötkreatur inom mjölkproduktionen har en nedåtgående trend, samtidigt som får och häst visar tecken på att öka i antal (SCB, 2015). Även den totala arealen betesmark förändras över tiden och har minskat kraftigt sedan 1900-talets början. Exempelvis finns endast 16% av alla naturbetesmarker kvar till skillnad från början av 1900-talet. Minskningen beror delvis på mindre antal betesdjur, men också på den omställning till i hur vi idag håller våra djur (Ihse, 1995). Fler djur hålls inne större delar av året och vi väljer att odla foder till djuren istället för att utnyttja bete. En av anledningarna till minskat antal naturbetesmarker är alltså att dessa områden har plöjts upp och omvandlats till åkermark, eller skogsplantering (ibid.).

2.4 Den levande landsbygden

Hästen kan med sina olika användningsområden bidra till flera olika aktiviteter på landsbygden vilket i sin tur kan påverka hur levande en landsbygd är. För att få en större förståelse för detta begrepp följer här en förklaring.

Landsbygden innefattar det som inte alltid är synligt vid en första anblick. Begreppet landsbygd kan förklaras som de mänskliga aktiviteter som sker i landskapet. Exempelvis består dessa aktiviteter av näringsliv, sociala nätverk etc. (Westholm och Waldenström, 2008).

Utöver detta kännetecknas landsbygden av att vara en del av ett system där olika sorters orter definieras. Landsbygden förknippas exempelvis ofta med att det är glest befolkat och relativt långt till större städer. Precis som vi förknippar begreppet stad med tätare befolkning och god kommunikation (Westholm och Waldenström, 2008). Det saknas dock en enhetlig definition av vad landsbygden är och Westholm och Waldenström (2008) menar att det är bra, eftersom begreppet annars skulle bli en ”tvångströja” där landsbygden blir placerad i ett fack, utan möjlighet till variation.

En levande landsbygd är vidare en plats där det finns gott om aktiviteter. Både mänsklig, men även där människor har valt att ha djur. Landsbygden blir levande av att det fortlöper aktiviteter i bygden. Detta kan vara allt ifrån att människor väljer att bo på orten, att företag finns och att lantbrukare producerar foder på sina åkrar etc. I boken *Ska hela Sverige leva?* diskuterar Andersson et al. (2008) begreppet levande landsbygd. De menar att det är svårt att sätta en exakt definition på vad som räknas som ”levande” i detta sammanhang. Andersson et al. (2008) förklarar att alla sorters aktiviteter är värdefulla och bidrar till en levande landsbygd. Det är alltså viktigt att exempelvis inte bara se de stora lantbruksföretagen, utan även alla mindre aktiviteter som kan göra att en bygd upplevs som levande (ibid.). Hästen och andra djur kan också vara en del av definitionen ”levande” genom att dels beta och hålla landskapet öppet, men även genom de foder som produceras åt dem på åkrarna och de eventuella aktiviteter och arbetstillfällen djuren skapar lokalt.

2.5 Att söka stöd

Av EUs budget går närmare hälften till jordbruk, fiske, skog och landsbygdsutveckling. Budgeten delas upp och används i EUs olika medlemsländer (EU-upplysningen, 2016). I Sverige finns landsbygdsprogrammet, vilket är ett program finansierat med pengar från både EU och Sverige.

Hur programmet utformas ska regeringen besluta om, dock måste EU-kommissionen godkänna detta för att programmet ska kunna gälla. Pengarna i landsbygdsprogrammet ska gå till bland annat ett hållbart jordbruk, ökad djurvälstånd och stöd för företag på landsbygden (ibid.).

Det är via landsbygdsprogrammet det finns möjlighet att söka jordbrukarstöd för gården, så kallat gårdsstöd. Stöd för bland annat ekologisk produktion, djurvälstånd, skog, utbyggnad av bredband går också att söka. Allt detta ska leda till landsbygdsprogrammets mål som är livskraftiga landsbygdsföretag, aktiva lantbruk med öppna marker samt en modern landsbygd i stort (ibid.).

Det finns olika möjligheter av rätt till stöd beroende på vilka djur som hålls på gården. Nötkreatur, gris och får betecknas som lantbruksdjur, medan häst inte klassificeras under samma kategori, varken i det stöd som finns att söka eller i den svenska djurskyddslagstiftningen. Exempel på stöd som är möjliga att söka för gårdar med häst är gårdsstödet samt stöd för betet (Jordsbruksverket, i fortsättningen kallat SJV, 2017a). Det finns dock som tidigare nämnts stöd som riktar sig till andra betesdjur, men ej hästen. Några exempel på sådana stöd är det nationella stödet som ska kompensera för långa transporter och klimatpåverkan i verksamheten, kompensationsstödet som finns för att kompensera för jordbruk på områden med försämrade odlingsmöjligheter och ska bidra till att åkermark hålls öppen, samt stöd för ersättning för utrotningshotade husdjursraser (ibid.). Det sistnämnda är till för att rädda inhemska raser som minskar i antal. Här ingår nötkreatur, gris, får och get (SJV, 2017b). Det kan tolkas som att hästen hamnar i en kategori mellan lantbruksdjur och sällskapsdjur. Vilket när det kommer till frågan om EU stöd bland annat, inte är gynnande för hästhållare.

3 METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Under detta kapitel kommer först ett avsnitt om analysen av materialet och den kvalitativa utgångspunkten med den hermeneutiska tolkningen som använts i arbetet. Följande avsnitt går i grova drag igenom den materialinsamling som har skett, för att i nästkommande avsnitt mer i detalj gå in på tillvägagångssättet i urvalet av intervjupersoner. Efter detta blir läsaren guidad igenom vilken intervjumetod som användes samt hur intervjuerna utfördes och vilka fördelar och nackdelar intervjumetoden har. Kapitlets sista avsnitt handlar om att medvetandegöra min egen roll i arbetet och hur både jag och de intervjuade kan påverkas av detta.

3.1 Metodval

Arbetet har en samhällsvetenskaplig inriktning med kvalitativ utgångspunkt där jag genom intervjuer försöker sätta mig in i intervjupersonernas syn på hästen och betet samt tolka svaren för att se vilka mönster som går att urskilja (Kvale et al. 2009). För att kunna analysera mitt empiriska material har jag tagit hjälp av tidigare forskning för att få en djupare förståelse, göra jämförelser samt hitta skillnader eller olikheter i svaren. Vidare har jag använt mig av hermeneutiken för att tolka mina intervjuer. Hermeneutiken kallas även för tolkningsläran och utgår ifrån att vara inkännande och sätta sig in i intervjupersonernas situation för att förstå deras tankar och resonemang (Thurén, 2007). Hermeneutiken har även valts eftersom arbetets frågeställningar inte kommer kunna besvaras utifrån ett rätt eller fel utan det är just tolkningen av mina intervjuer och analysen som är det intressanta (Kvale et al. 2009).

Jag använde mig av en semistrukturerad intervjuform under intervjuerna (Teorell et al. 2007). Vidare använde jag mig av ett intervjuformulär som jag skrev ut och tog med till dem jag intervjuade. Jag kunde då lätt bocka av besvarade frågor och på så sätt undvika att missa eller glömma något. Trots att många av de frågor som var uppställda i formuläret ställdes till samtliga intervjuade, var ingen intervju den andra lik.

Olika följdfrågor ställdes beroende på vilka svar jag fick och några delar av intervjuformuläret fick utgå om det inte var aktuella för gården. Svartalternativen på samtliga frågor var öppna, vilket gjorde att intervjupersonen kan svara på det sätt som passar denne bäst och inte genom ja och nej svar (ibid.). Syftet med de genomförda intervjuerna var att kunna inhämta det empiriska materialet för att besvara mina frågeställningar. Dock var jag öppen och inställd på alla tänkbara svar och eventuellt nya infallsvinklar som kunde uppkomma under intervjuerna. Detta var viktigt för mig eftersom nya infallsvinklar och bakgrundsfaktorer som påverkade intervjupersonernas svar kom att spela en större roll än jag trodde det skulle göra från början av arbetet. Det handlade framförallt om emotionella kopplingar till djuren på gården men även gården i sig. Intervjupersonernas svar kom att påverka och ändra utformningen av mina redan formulerade frågeställningar och således resultatet i arbetet.

3.2 Urval

Ett *intensivt urval* av intervjupersoner genomfördes. Med detta menas att en mindre fokuserad grupp bestående av åtta intervjupersoner valdes ut till mitt empiriska material. Detta för att på ett strukturerat sätt kunna välja ut mina intervjupersoner (Teorell et al. 2007). I urvalet har jag delvis utgått ifrån den lista som Länsstyrelsen Uppsala har över tillståndspliktiga hästverksamheter i länet. Jag har även använt sökmotorn Google för att välja ut gårdar, samt följt tips om hästgårdar av en person som själv driver hästgård och har kontakter i länet. Anledningen till att jag valde att använda Google var för att det var svårt att hitta hästgårdar som låg geografiskt nära Uppsala på något annat sätt.

Utifrån listan, tipsen samt Google har ett *strategiskt urval* genomförts. Med detta menas att jag har försökt uppnå en medveten blandning av olika typer av gårdar (Teorell et al. 2007). Jag har försökt välja gårdar med olika storlekar, som ligger olika geografiskt i länet, samt har varierande verksamhetsinriktning. Detta ledde även till en variation mellan intervjupersoner som har olika mål, utmaningar, kunskaper och erfarenheter.

För att få ytterligare diversifiering i urvalet var tanken att både manliga och kvinnliga hästhållare skulle intervjuas. Dock kunde jag inte få tag på män att intervjua. Svårigheten låg i att de jag talade med inte hade tid för intervju samt att verksamheten på dessa gårdar redan var representerade genom intervjuer som redan genomförts. Utöver denna svårighet var det även viss problematik att hitta diversifierade verksamhetsinriktningar. Detta kan bero på att det antagligen är vanligt bland hästhållare att exempelvis ha inackorderingar ifall det finns mark och stallplats till det, då det inbringar en viss inkomst. Även att hålla i eller anordna kurser faller sig naturligt ifall intervjupersonen har ett stort hästintresse, lång erfarenhet och dessutom tillgång till ridbana. Dock tycker jag att likheter i verksamheterna inte tillförde något större problem, eftersom intervjupersonerna trots ibland liknande verksamheter hade olika kunskap och erfarenheter och kom med skilda svar.

Det ska tilläggas att några av de gårdar som från början blev utvalda inte har intervjuats. Varför dessa personer inte intervjuats är på grund av tidsmässiga hinder för personerna att ställa upp på intervju. En annan aspekt att ta i beaktande är risken att listan över tillståndspliktiga gårdar inte är fullkomlig. Eftersom det tillkommer nya gårdar som ansöker om tillstånd samt att gårdar som tidigare varit tillståndspliktiga faller bort från listan kan ändringar ha skett sedan den senaste uppdateringen. Vidare kan den person som gett tips om gårdar ha gjort ett medvetet val av vilka hon tipsat om utifrån personliga relationer till intervjupersonerna.

I tabellen nedan är intervjupersonerna listade tillsammans med grundläggande fakta. Detta för att få en tydligare bild av de intervjuade. Samtliga intervjuade har fiktiva namn. Citaten från intervjupersonerna är citerade ordagrant i arbetet, dock kan mindre korrigeringar ha genomförts för att öka läsarens förståelse.

Tabell 1. Fakta om intervjupersonerna.

Namn	Verksamhet	Antal hästar	Andra betesdjur	Hektar betesmark	Kommun
Kristina	Inackordering Kurser Tillridning	11	-	Ingen exakt siffra. Har totalt 17 ha mark och arrenderar 2 ha betesmark	Uppsala
Karin	Inackordering Uppfödning Kurser Arrenderar ut åkermark	22	-	10 ha	Uppsala
Camilla	Arrenderar ut åkermark Gårdsbutik Tidigare haft Inackorderingar Kurser, turridning etc.	15	Får	50 ha	Uppsala
Marie	Inackordering Sommarbete för bl.a. konvalecenter Säljer grovfoder	Vintertid: 4-6 Sommartid: 15-18	Åsna	Ca 6 hektar	Uppsala
Susanne	Inackordering Avel	56	Får och nötkreatur	24 ha (varav några ha är arrenderat)	Knivsta
Elin	Inackordering	Vintertid: 3-4 Sommartid: 8-10	-	Ca 10 ha (samtidig betesmark arrenderas)	Knivsta
Sara	Inackordering Avel Kurser Tillridning	Vintertid: 25 Sommartid: 35	-	30-35 ha (varav 25-30 är arrenderat)	Enköping
Veronika	Inackordering Kurser Arrenderar ut åkermark	Vintertid: 17 Sommartid: 19-23	-	20-25 ha	Uppsala

3.3 Genomförande av intervjuer

Datainsamlingen av intervjuer till arbetet har utförts under tiden 13:e oktober till 2:a november 2016. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av mobiltelefon. På så vis kunde jag hålla fokus på intervjupersonens svar och inte avbryta för antecknande. Intervjuerna varierade i tid, det tog ungefär 30-60 minuter per intervju. Jag har åkt runt i egen bil till de åtta gårdarna och hållit i intervjuer med personerna som driver gårdarna.

Skillnaden mellan ett vanligt samtal och en intervju är att intervju är strukturerad och att det är förutbestämt vem som ska fråga och om vem som ska svara. Dialogen är mer enkelriktad jämfört med vanliga samtalssituationer, vilket leder till att det uppstår en ojämn maktsituation i samtalet (Kvale et al. 2009). Det kan upplevas som att den som intervjuar har övertaget och kan styra samtalet medan den intervjuade inte vet vad som komma skall. Vidare kan det tolkningsmonopol som intervjuaren har av vad som sägs i intervjun och vad som sedan analyseras och tolkas i text påverka samtalet. Detta kan leda till att den intervjuade blir eftertänksam i sina svar och kanske drar sig för att säga exakt vad han eller hon tänker (ibid.).

Jag utförde intervjuerna med hjälp av metoden walk around intervjuer. Det är en mobil intervjumetod där intervjufrågorna ställs medan intervjuaren och intervjupersonen är i rörelse (Jones et al. 2008). Att få olika synintryck under intervjun kan leda till att flera tankar och historier stimuleras och kommer fram. Dessa intryck och tankar skulle kanske inte framföras om intervjun exempelvis hade skett hemma vid intervjupersonens köksbord (ibid.). Vidare kan intervjumetoden bidra till en koppling mellan vad som sägs och var någonstans detta sägs under intervjun (ibid.). Exempelvis kanske intervjupersonen blir nostalgisk av att gå runt i den gamla ladugården som byggts om till stall och börja prata om gårdens historia. Även fler frågor som inte var tilltänkta i det förtryckta intervjuformuläret kan uppkomma på plats. Synintrycken tillsammans med det intervjupersonen berättade skapade en bra helhet.

Dock bidrog dåligt väder till att två av intervjuerna genomfördes inomhus. Dessa intervjuer hölls i anslutning till stall och hagar vilket gjorde att jag ändå fick en överblick av gården.

I de intervjuer som har utförts till detta arbete har intervjupersonerna stannat kvar i en kontext där de sannolikt känner sig vana och trygga. I vissa fall kanske det till och med känns bättre och mer hemvant att gå runt på gården än att sitta still. Den observation som genomförs under intervjun kan liknas vid den *öppna och ostrukturerade direktobservationen* (Teorell et al. 2007). Intervjuaren kan ta till sig de synintryck som dyker upp, både i form av vad som finns på gården, samt de intervjuades kroppsspråk och engagemang i det som sägs, för att sedan väga in det i analysen (ibid.). En observation av exempelvis en betesmark kan även hjälpa till att undvika eventuella missförstånd som annars kan uppkomma ifall betesmarken endast förklaras med hjälp av foto eller samtal (Jones et al. 2008). Som med alla intervjumetoder finns det för- och nackdelar med att använda walk around intervjuer. En svårighet med intervjuformen är risken att glida över på ämnen som inte är relevant för intervjun på grund av synintryck i omgivningen (Evans et al. 2011).

Under intervjuerna till arbetet fick de intervjuade själva välja vart vi skulle röra oss på gården. Det enda jag som intervjuare satte som ram var att vi skulle vara på områden som är av betydelse för verksamheten. Att intervjupersonen har friheten att visa vägen själv kan leda till att självsäkerheten stärks och det kan finnas möjlighet till att utförliga svar kommer fram (Jones et al. 2008). Vid denna intervjumetod är det dock vanligt att intervjuaren har strukturerat vart och hur personerna ska röra sig samt har strukturerade frågor. Det andra alternativet är att intervjupersonen får bestämma vägen och att inte några strukturerade frågor finns utarbetade sedan tidigare (Evans et al. 2011; Jones et al. 2008). Jag valde en variant mitt emellan dessa två. Det har alltså varit en ostrukturerad gångväg som jag inte bestämt över, men frågorna har varit semistrukturerade och har för det mesta följt ett intervjuformulär.

Jag har valt att hålla intervjuerna anonyma. Dels för att det inte fyller något syfte att ha med personernas namn och för att de jämförelser som görs mellan gårdarna går bra att genomföra under anonymitet (Vetenskapsrådet, 2011). Under arbetets gång har jag följt de forskningsetiska principerna och meddelat personerna jag intervjuat om vad syftet med arbetet är och vad deras intervju kommer ha för roll i arbetet (ibid.).

3.4 Förförståelse

Jag är medveten om att min roll som hästägare kan påverka synen jag har på hästen som betesdjur och dess betydelse för landskapet och landsbygden. Mina kunskaper och åsikter om hästhållning kan eventuellt påverka tolkningen av hästhållarnas svar. Om jag hade kommit utan erfarenhet kunde det möjligtvis lett till en annan utformning av intervjufrågorna, andra svar i intervjuerna samt en annan tolkning av svaren jag fick. Vidare är jag medveten om den ojämna maktsituation som kan upplevas under intervjun. Både det att jag har en lång utbildning samt har utformat frågor som intervjupersonen ska besvara kan leda till obekvämheter och en känsla av underlägsenhet hos intervjupersonen. Hur bra kontakt jag och intervjupersonen får med varandra kan vidare leda till olika svar samt tolkningar av svaren.

Jag har aktivt arbetat för att minska känslan av en ojämn maktsituation. Exempelvis har jag klätt mig på ett lämpligt sätt för att kunna gå runt på en hästgård och i eventuellt leriga hagar. Vidare har jag försökt tala på ett avslappnat sätt med intervjupersonen och inte börjat direkt med intervjuerna så fort jag har anlänt till gården. Att jag har egna hästar, förstår hästtermer samt kan relatera till intervjupersonen under intervjuens gång tycker jag även har hjälpt till att minska obekvämheter och ojämlikheter i samtalet. Om intervjupersonen har kommit med åsikter som jag inte hållit med om har jag inte resonerat emot utan istället låtit den som intervjuats berätta fritt om sina tankar.

3.5 Kodning

För att underlätta tolkningen av mina intervjuer valde jag att dela in mitt intervjuformulär i olika teman. Varje tema fick en rubrik i fettext som kortfattat förklarade inriktningen på frågorna. Några exempel på teman var *bakgrundsfakta och hästens betydelse för hästägaren* samt *foder och betesmark* (för fullständigt intervjuformulär se appendix). När samtliga intervjuer var genomförda lyssnade jag igenom det inspelade materialet och skrev ut det väsentliga i svaren. För att enkelt kunna tolka intervjuerna valde jag att koda varje fråga och svar. Fråga med tillhörande svar fick en egen siffra och färg och jag skrev ihop samtliga svar till varje fråga för att enkelt få en översikt samt se mönster och göra jämförelser mellan svaren. De olika siffrorna och färgerna gjorde också att jag kunde urskilja vad jag hade använt mig av när jag började lägga in vissa citat och delar i själva arbetet.

4 VÄRDEN, ANKNYTNING OCH LANDSKAP

I detta kapitel kommer det teoretiska ramverket med tidigare relevant forskning presenteras. För att få en förståelse för vad hästen kan betyda för hästhållaren är värden ett begrepp som kan hjälpa till att visa vad vi värdesätter i livet och vad som värderas högt. Vidare presenteras begreppet platsanknytning som också hjälper till att få en förståelse för vad hästen, men även gården kan skapa för känslor och påverka hästhållaren. Vad andra människor har för platsanknytning kan även hjälpa till att förstå några av de skilda åsikter och hinder en hästhållare kan uppleva. Det sista begreppet som presenteras är det multifunktionella landskapet. Detta begrepp ger en ökad insikt i hur och på vilka sätt hästen kan vara med och påverka samt utveckla landsbygden. Jag har valt att direktöversätta samtliga begrepp från engelska till svenska för att öka förståelsen.

4.1 Värden

Vilket värde något anses ha skiljer sig från person till person. Detta mycket individuella begrepp spelar en stor roll i människans handlingar, och värderingar är ofta vägledande i våra liv. Begreppet har valts ut för att skapa en förståelse för vilken betydelse olika värden kan ha samt för att få ett grepp om några av de värderingar som en hästhållare kan tänkas behöva förhålla sig till.

När det kommer till att driva en gård, vare sig det är en gård med eller utan betesdjur, är det flera faktorer som spelar in och påverkar vilka mål personen har med sin gård. Ekonomiska intressen är en viktig del för de flesta företagare. Schoon och Te Grotenhuis (2000) menar dock att det sällan är endast en faktor som spelar in i beslutstagandet, men att ekonomin oftast är en av dessa faktorer. Även Koontz (2001) menar att ekonomin inte alltid behöver vara den värdering som ligger högst och den som styr hur lantbrukarna väljer att rikta sin verksamhet och bruka sin mark. Koontz (2001) framför att detta speciellt stämmer in på mindre gårdar där det kanske finns andra sätt att få in inkomst än från gården.

Schoon och Te Grotenhuis (2000) fortsätter med att beskriva att alla personer värdesätter olika saker på olika sätt och låter värdena få olika stor plats i verksamheten. Dessa värden kan delas in i olika grupper, Schoon och Te Grotenhuis (2000) nämner att värden exempelvis kan delas in i *sociala relationer* som består av familj, vänner, grannar samt lantbrukare i närheten. *Signaler från samhället*, vilket exempelvis signalerar om accepterade jordbruksmetoder och andra normer i samhället. Förutom de egna värderingarna om vad som är viktigast för en persons gård finns det även *yttre påverkan* som exempelvis marknadsutveckling, lagstiftning och naturliga omständigheter som drar gränser för vad som är möjligt för lantbrukaren att utföra (ibid.). Det är dock omöjligt att dra några generella liknelser om vilka värden som kan ha störst betydelse och inverkan på en person. Detta eftersom värden grundar sig på den personliga synen på moral, samt vilken karaktär och vilka erfarenheter personen har (ibid.). De tre nämnda grupperna har dock valts ut till arbetet för att få en tydlig uppdelning i några av de mest grundläggande värdena som kan påverka beslutsfattanden på den egna gården.

4.2 Platsanknytning

För att få en förståelse för vad som kan ligga bakom de känslor som kan finnas till både hästen men även gården och landskapet däromkring går det att använda sig av begreppet *platsanknytning*. Denna anknytning kan på flera sätt påverka hur hästhållaren förhåller sig till sin mark och sina djur samt hur hästhållaren väljer att utforma sin verksamhet.

Indeed, emotions are a vital ingredient in the very composition of the world as a world, as something more than a concatenation of causes and effects, as those places, people and incidents, that become meaningful to us, that we care about, fear, disdain, miss, hate, and sometimes, inexplicably, love (Smith et al. 2009:2).

Med citatet ovan vill forskarna visa på att utan känslor skulle världen vara en tom plats, där vi visserligen skulle överleva, men livet skulle vara tomt och meningslöst. Exakt vad känslor är kan vara svårt att sätta fingret på och beskriva, men de spelar ändå en viktig roll i människors liv (Smith et al. 2009).

Walker och Ryan (2008) skriver om känslor människan kan ha för en speciell plats, vilket forskarna valt att kalla *platsanknytning*. Begreppet bygger på de emotionella och psykologiska känslor en specifik plats kan frambringa hos människor. *Platsanknytning* inriktar sig på hur känslor för en plats påverkar faktiska handlingar. Forskarna menar att dessa platsanknutna känslor kan påverka hur beslut tas om bland annat landskapsvård, villighet att skydda jordbruksmark och liknande ansvarstagande åtgärder (ibid.). Enligt Walker och Ryan (2008) är det framförallt marken som visar de starkaste kopplingarna och uppbringar mer känslor för *platsanknytning* än exempelvis boningshus, stall eller djur på gården.

Kellert och Wilson (1993) är dock inte av samma åsikt och menar att den kärlek som kan uppstå hos människor för sina djur, är vanligare än att känna kärlek för naturen. Vidare menar Kellert och Wilson (1993) att dessa känslor kan vara en del i skapandet av en persons identitet. Varför forskarna menar att det är vanligare att ha starka känslor för djur är för att människan lättare kan "förmänskliga" djur och de förklarar att detta är något människan gärna gör för att förstå sig på djuren (ibid.). Vidare menar forskarna att de aktiviteter vi använder våra djur till och som vi utövar med djuren kan skapa en djupare kunskap om djuren och naturen (ibid.). Jag vill därför i beskrivningen av *platsanknytning* och i hur jag framöver använder begreppet, även komplettera med att känslorna för djuren kan vara en lika viktig del som känslorna för den faktiska platsen.

Platsanknytning menar forskarna kan vara en del av en individs identitet, eller en hel grupps identitet. Exempelvis går det att tänka sig att flera personer i samma by till viss del delar en identitet som är kopplade till de sociala och miljömässiga faktorer som finns i byn (Walker och Ryan, 2008). Det finns fler forskare som ger sig på att reda ut vad det egentligen är som gör att en specifik plats kan påverka en identitet. Raymond et al. (2010) har valt att dela upp olika områden som kan bidra till *platsanknytning* och på så vis även påverka personens identitet. Först har forskaren delat upp faktorer som påverkar *platsanknytning* i tre olika ”pelare”. Pelarna är miljö, samhälle och individ. Vidare har de delat upp de tre pelarna i fyra undergrupper (ibid.).

Under pelare miljö finns *anknytning till naturen* vilket Raymond et al. (2010) menar handlar om kopplingar till en plats genom att känna ansvar för att vårda landskapet. Denna ansvarskänsla kan även bero på nedärvd kunskap från tidigare generationer om hur marken ska vårdas. Dock saknas det en beskrivning av den eventuella känsla för djuren på gården som kan uppstå och det ansvar människan kan känna gentemot sina djur (ibid.). Quinn och Halfacre (2013) hävdar att just denna ansvarskänsla för djuren kan vara stark. Lantbrukaren är ofta med i livsavgörande ögonblick i djurens liv. Till exempel kan födsel eller sjukdom vara närvarande, vilket kan skapa starka band till djuren vilket i sin tur, precis som med marken, kan påverka hur personen ser på djuren samt hur de används (ibid.). Under pelare samhälle finns *sociala band* vilket handlar om att känna en samhörighet med familjer, vänner och grannar etc. Historier eller åsikter om platsen som berättas av exempelvis släktingar kan också leda till en känsla av samhörighet med naturen och gården (Raymond et al. 2010). Walker och Ryan (2008) beskriver detta som att *platsanknytning* även kan vara en del av en hel grupps identitet på grund av de sociala och miljömässiga faktorer som kan finnas i exempelvis en by. Den sista pelaren handlar om individen och Raymond et al. (2010) har delat in denna del i två delar. I detta arbete kommer endast delen med begreppet *platsidentitet* att användas.

Platsidentitet handlar om personliga kopplingar till en plats och kan skilja sig mellan individer. Detta kan uppstå av exempelvis känslor eller symboliska värden kopplade till platsen (ibid.). Dessa områden kan alltså tillsammans bidra till att skapa en persons identitet och som även Quinn och Halfacre (2013) skriver, påverkar hur lantbrukare formar sin relation till marken och påverkar landskapsskötseln.

4.3 Det multifunktionella landskapet

För att få en förståelse för hur komplex landsbygden är, hur den ständigt är föränderlig och att flera delar behövs för att uppnå en hållbar och levande landsbygd har begreppet *det multifunktionella landskapet* passat bra. Tanken är att begreppet på ett enkelt och konkret sätt ska förmedla hur en hästgård kan påverka landsbygden.

I tidigare forskning var det vanligt att forskare endast såg till en specifik del som påverkar landskapet och landsbygden. Självklart kan detta vara ett bra sätt att skapa en djupare förståelse för dessa enskilda faktorerers påverkan på landskapet (Wilton, 2008). I dagens forskning finns dock en större medvetenhet för att alla enskilda områden måste beaktas tillsammans för att få en insikt i varför landskapet ser ut och fungerar som det gör (ibid.). Wilton (2008) menar att den moderna landsbygden kännetecknas av pluralism och att det historiskt sett är en skillnad mellan vilka användningsområden landsbygden har. Hästgården är enligt Wilton (2008) en av de nyare trenderna som bidrar till denna mångfald av verksamheter.

För att definiera vad ordet landskap betyder går det att beskriva det som det fysiska, alltså det direkta vi ser. Landskapet innefattar naturen, så som skog, berg och sjöar. Det utformas även av människan, vilket kan ses i form av bland annat jordbruksmark och hagar, hus, vägar och annan bebyggelse (Westholm och Waldenström, 2008).

Det multifunktionella landskapet är ett begrepp som på ett övergripande sätt försöka beskriva några av de mest centrala delar som är viktiga för landskapets utformning. Wilton (2008) samt Brandt och Vejre (2004) skriver om detta begrepp, hur det kan användas och hur hästgårdar kan bidra till detta. Begreppet är uppdelat i flera delar som på ett eller annat sätt fyller en funktion i vårt landskap. Delarna kan tillsammans enligt Wilton (2008) leda till ekonomisk, kulturell och ekologisk hållbarhet på landsbygden. De delarna som kommer användas i detta arbete är *ekologiska funktioner* samt *samhällsfunktioner* (Brandt och Vejre, 2004).

Ekologiska funktioner är den del som exempelvis involverar betet, det öppna landskapet samt den biologiska mångfalden som kan uppstå i betesmarkerna (Brandt och Vejre, 2004). *Samhällsfunktioner* är lite bredare och involverar bland annat den lokala identitet personer kan känna för gården, kulturarv samt sociala aspekter som gården kan bidra med exempelvis i form av en mötesplats (ibid.). *Samhällsfunktioner* går att likna vid *platsidentitet* där det är möjligt att tänka sig att fler personer i omgivningen kan koppla sin identitet till gården och markerna. Vilka av dessa delar som är viktigast kan styras av ekonomi eller tekniska lösningar, men kan som tidigare nämnts även styras av värderingar, alltså vad som är viktigast för individen (Schoon och Te Grotenhuis, 2000; Wilton, 2008). Ofta handlar det om att hitta en balans mellan områdena. Andra delar som inte rör gården kan även påverka hur gården och markerna sköts, exempelvis kan arbeten vid sidan om ge en bättre ekonomi som gör att det går att satsa mer på något av de nämnda områdena (Howley et al. 2014).

5 RESULTAT

Under följande kapitel analyseras begreppen tillsammans med det empiriska materialet från intervjuerna. Hur hästhållaren värdesätter hästen, men även hur en anknytning till en plats kan värderas och påverka hästhållarens beslut analyseras under den första underrubriken. I följande underrubrik presenteras hästen och hur den bidrar till en levande landsbygd samt hästhållarens tankar om hästen som betesdjur. Intervjupersonerna har framtidstänkande, utförliga resonemang om hur hästens breda användningsområde kan påverka. Den sista underrubriken tar upp de hinder de intervjuade står inför i sin hästverksamhet, samt vad dessa hinder kan bero på.

5.1 Hästen – mitt jobb, mitt liv, mitt allt

5.1.1 Värderingar och hur de påverkar

Under de åtta genomförda intervjuerna blev det tydligt att det finns många känslor kopplade till djuren på gården, men även till gården i sig och markerna runtomkring. Det gick att urskilja en hängivenhet och ett intresse till det livet intervjupersonerna har valt som sträcker sig långt utanför känslan av att hästarna och gården ”bara” är ett arbete. Flera av intervjupersonerna vittnar om att hästnäringen oftast inte är en verksamhet med hög lönsamhet. Trots detta fortsätter de med sitt arbete, fast beslutna om att verksamheten ska gå runt och att gården ska kunna hållas i bruk. Detta kan knytas till de värderingar Schoon och Te Grotenhuis (2000) skriver om. Exakt vad personerna värderar högst är svårt att veta och kan som forskarna beskriver bero på vilka erfarenheter intervjupersonen har, samt personens moral. Dock går det att utifrån de intervjuades svar se att även om den ekonomiska delen inte är anledningen till att verksamheter hålls igång, är ändå ekonomi något som värderas för att verksamheten överhuvudtaget ska ha möjlighet att fungera. Ekonomin kan liknas vid den yttre påverkan som Schoon och Te Grotenhuis (2000) talar om. Exempelvis kan både inkomsten från inackorderingar och utarrendering av mark samt även tillgången till sökbara stöd räknas in.

Andra viktiga värderingar som påverkar drivet till att fortsätta med hästverksamheten kan exempelvis bestå av *sociala relationer* eller *signaler från samhället* som Schoon och Te Grotenhuis (2000) nämner. Exempelvis vittnar flera av intervjupersonerna om den sociala gemenskap de har på sina gårdar tillsammans med de personer som har hästar inackorderade. Även den uppskattning de intervjuade får från personer runtomkring i samhället som bland annat talar om hur trevligt de tycker det är med hästar i hagarna är något som tydligt påverkar de intervjuade. *Värderingar* som Schoon och Te Grotenhuis (2000) inte tar upp i sin text men som kan vara av betydelse för intervjupersonerna är relationen och närheten till djuren och naturen, eftersom det ligger nära de områden arbetet med att driva en hästgård faktiskt innebär.

Camilla visar tydligt i citatet nedan en del av det som hon värdesätter högt.

Ja, alltså, det är väl nästan... det är väl mitt liv, både hästar och får. Alltså, annars skulle man inte sitta här ute. Det är ju det man lever för. Hästarna, fåren och naturen (Camilla).

Både Camilla och Kristina förklarar att hästarna är en direkt anledning till att de valt att bo som de gör. De menar att de kanske inte ens skulle välja att bo på landet om det inte vore för deras hästars skull och för Camillas del, även fåren. De emotionella banden till hästarna visar sig också genom den hängivenhet de har till djuren och deras välfärd, vilket tydligt framkommer när de berättar om djuren samt gårdens utformning för hästarna. Även gården i sig har för många av intervjupersonerna starka band med deras identitet.

5.1.2 Platsanknytningens betydelse

Den anknytning till djuren som Kellert och Wilson (1993) talar om och som jag valt att inkludera i begreppet *platsanknytning* som Walker och Ryan (2008) redogör för känns igen i intervjupersonernas svar. Hästen och övriga djur på gården frambringar starka känslor hos de intervjuade och ger intryck av att djuren betyder mest på gården. Precis som Kellert och Wilson (1993) beskriver kan djuren forma en persons identitet.

Det går att tänka sig att detta vidare kan påverka personens *värderingar* och vad som anses viktigt med verksamheten (Schoon och Te Grotenhuis, 2000). Det märks även att personerna känner sig hemma och trygga på gården under intervju-rundvisningarna. Många har ärvt gårdar av föräldrar eller flyttat in på sin makes familjegård. Att flera av intervjupersonerna har fått ta över gårdar kan även betyda att några av personerna har fått höra historier från förr om gården och på detta sätt kanske lärt sig en del om marken och ökat känslan av anknytning. Även här kan *platsanknytning* spela roll eftersom känslor som är kopplade till en plats även påverkar hur personen väljer att ta hand om gården och landskapet (Walker och Ryan, 2008). Starkare *sociala band* och känslor till gården ökar alltså sannolikheten till att vilja sköta om landskapet på bästa sätt (ibid.). Walker och Ryan (2008) förtydligar dock att det är skillnad på god vilja och faktisk kunskap. Utan kunskap om exempelvis landskapsvård är det inte säkert att landskapet sköts optimalt. Att lära sig och utvecklas i sitt arbete genom de erfarenheter som skapas i arbetet nära djur och natur kan vara en viktig källa till kunskap (Kellert och Wilson, 1993). Det fortgående lärandet framstår som viktigt och märks i intervjuerna med intervjupersonerna när de talar om gården och sina erfarenheter.

Samtliga intervjupersoner har haft hästar som intresse under en stor del av sina liv. Djuren har varit en central del och även om det hos några av de intervjuade har uppkommit pauser där hästar har lagts åt sidan, ibland för att kunna försörja sig på annat håll och utbilda sig inom ett annat område, har hästarna alltid återkommit. Kanske har det varit som en väckarklocka för att inse vad som egentligen är viktigt i livet. Även här går det att koppla intervjupersonernas berättelser till *värden* och att det är just det som personen värderar högst som ofta påverkar valet av sysslor och utformning av verksamhet (Schoon och Te Grotenhuis, 2000). Några intervjupersoner har gått från ett annat arbete till att jobba med hästarna på heltid. Andra, exempelvis Marie arbetar 70% med ett annat yrke, men vill gärna kunna gå ner i arbetstid för att arbeta mer hemma med hästarna och gården. I följande citat beskriver Sara hästarnas betydelse i hennes liv:

... Jag är ju en sådan där hästnörd sedan jag var jätteliten, jag bara lever med hästar dygnet runt. Det är både mitt jobb och mitt liv och mitt... allt, på både gott och ont kanske (Sara).

Sara berättar i intervjun om genomförd universitetsutbildning och ett yrke utanför hästvärlden. Viljan att arbeta med hästar på heltid var dock stor och tog tillslut överhanden. Denna vilja att arbeta med hästar och leva med hästar även utanför arbetet är återkommande hos intervjupersonerna.

Att de intervjuade känner sin gård och sina marker utan och innan går inte heller att ta miste på. Samtliga intervjupersoner har byggt upp sin egen verksamhet i form av nya hagar, nya eller renoverade stall och ladugårdar och ibland även ridhus. Mycket pengar, tankar och energi har lagts ner på gården, och det är med engagemang som de under intervjuerna visar runt på gården och berättar om det arbete som de har lagt ner och de framtidsplaner de har. Om de känslor intervjupersonerna har för sina hästar och gården påverkar synen på hästarna som betesdjur i förhållande till andra djur är svårt att avgöra. De flesta av de intervjuade har inte som huvudsyfte att använda hästar till bete.

5.2 Hästens betydelse för landsbygden

5.2.1 Gården och dess betydelse

Gårdarna de intervjuade driver ligger placerade på olika ställen runtom i Uppsala län. Vissa är mer tätortsnära än andra och några av gårdarna ligger i utkanterna av länet. Gemensamt för samtliga gårdar är dock att de är belägna på landsbygden. Att hästgårdar är placerade på landsbygden är vanligt och intervjupersonerna visar på att gården och samhället runt gården kan dra nytta av varandra. Vid frågan om hur de intervjuades hästgårdar kunde bidra till och utveckla en levande landsbygd gav flera utförliga svar. Aktiviteter på gården nämnde de intervjuade som ett viktigt inslag för den egna gården och landsbygden.

Det är de (inackorderingarna) som gör att det går att hålla igång gården liksom... (Marie).

I citatet beskriver Marie vilken betydelse de uthyrda stallplatserna har för gården. Eftersom sju av intervjupersonerna har inackorderingar var ett gemensamt svar att hästarna lockade ut människor från städerna för att rida, vilket enligt de intervjuade leder till mer liv och rörelse i bygden.

Flera av gårdarna har även kurser och tar emot hästar för tillridning, vilket leder till att både fler personer och även fler hästar kommer ut till gårdarna, om så bara tillfälligt över sommaren eller under en längre tid.

Samhällsfunktionen som är en av delarna i begreppet *det multifunktionella landskapet* spelar här en viktig roll (Brandt och Vejre, 2004). Stallet blir i samband med de aktiviteter som bedrivs på gården en form av mötesplats på landsbygden för hästintresserade, både från bygden och för personer som färdats från annan ort. Intresset för dessa personer samman och skapar på så vis en känsla av tillhörighet och identitet, även hos hästhållaren (Wilton, 2008). Vidare driver en av gårdarna en butik och har tidigare ägnat sig åt turridding, rekreation, ridskola och lägerverksamhet vilket även det får ut människor från städerna. Majoriteten av gårdarna har flest hästar hos sig på sommaren, detta beror på att de har möjlighet att ta emot fler hästar för att gå på beten. Det är alltså ofta mer liv och rörelse på sommaren än resten av året på intervjupersonernas gårdar. Kristina beskriver hur hennes verksamhet bland annat kan gynna den lokala mataffären i bygden

Men det är ju klart, om det är flera hästentreprenörer ute på landet så händer det ändå saker, det blir omsättning på pengar och skatteintäkter. Och så är det någon som stannar och handlar i affären och så småningom kommer vi ha ordnat en bensinmack där borta vid affären... (Kristina).

Kommunikation och service i form av bensinmack, mataffär och skolor menar de flesta är viktigt för en levande landsbygd och något Kristina påpekar. Hon hoppas att en och annan som kommer ut till hennes gård stannar i den lokala mataffären för att handla.

Att kunna bedriva livnärande verksamheter på landet nämner också flera av de intervjuade är ett måste för att hålla landsbygden levande. Detta har några av de intervjuade lyckats med, att livnära sig på sin verksamhet, tack vare hästarna, gården och marken de äger. Camilla menar att vi inte ska underskatta hur många personer som faktiskt blir sysselsatta på grund av hästarna. Hon menar att exempelvis personer från byggbranschen kommer ut för att bygga stall och ridhus, veterinärer och hovslagare får också arbete på grund av djuren.

Det går att konstatera att utöver de svar som intervjupersonerna listade, med aktivitet på gården och öppet landskap genom bete, så hjälper grannsamverkan till att hålla landskapet öppet, både genom arrende av betesmark men även av utarrendering av jordbruksmark samt inköp av grovfoder hos närliggande gårdar. Det faktum att flertalet intervjupersoner har märkt att personer och familjer väljer att exempelvis ta promenader runt hagar och stanna för att titta på djuren kan även det leda till en levande landsbygd. Några av de intervjuade vittnar även om att antalet bostäder har ökat i bygderna kring gården. Att odla och skaffa sig några djur är också något som de tycker har ökat i samband med bostäderna. Marie beskriver att några av de hus kring gården som tidigare stått tomma nu är bebodda.

Det är flera gårdar faktiskt som har stått tomma och som folk har köpt och flyttat ut i, bland annat barnfamiljer. Det verkar vara som en liten trend att folk vill komma ut och exempelvis skaffat lite höns och får (Marie).

Marie liknar denna utflyttning med en våg att vilja bo lantligt och ha en viss andel självhushåll med några djur och trädgårdsland. Hon beskriver dock att det endast handlar om mindre gårdar eller villor. Några nya, större jordbruk verkar inte ha startat upp. Dock säger hon att det finns äldre mjölk och köttgårdar i trakten som fortfarande håller igång.

Sex av de intervjuade producerar sitt eget grovfoder och ett fåtal har även en del grovfoder till försäljning. Resterande köper grovfodret av grannar eller bekanta.

Kraftfodret är vanligast att köpa i butik, ingen av intervjupersonerna odlar själva kraftfoder till sina hästar och det är endast en intervjuperson som köper in kraftfoder i form av havre av en granne. Det går att konstatera att den vanligaste jordbruksproduktionen på intervjupersonernas gårdar är grovfoder. Men även de intervjupersoner som inte odlar själva bidrar till att hålla markerna öppna, eftersom samtliga väljer att köpa in från närområdet.

Howley et al. (2014) beskriver det viktiga i att hitta en balans mellan den egna ekonomin och andra delar som personen värderar högt som exempelvis kan bestå av sociala relationer, närhet till naturen och att arbeta med djur, för att kunna driva en gård. Vidare förklarar han att det ofta handlar om att ha flera inkomstkällor för att lyckas hitta rätt balans mellan ekonomi och viktiga funktioner på gården. Inkomstkällorna kan både komma från den egna gården men även från arbete utanför gårdsverksamheten (ibid.). Att ha kringverksamheter exempelvis i form av gårdsbutik eller att sälja grovfoder är ett tydligt exempel på detta. Även att hålla betesmarker öppna genom att hyra ut för sommarbete är exempel på kringverksamheter som flera av intervjupersonerna ägnar sig åt. Kringverksamheter, menar dock Howley et al. (2014), innebär att personen i fråga är en risktagare, eftersom det sällan i förväg går att veta hur utfallet rent ekonomiskt kommer bli och ifall verksamheten kommer löna sig eller ej.

5.2.2 Tankar kring hästen, betet och landskapsvård

Det råder delade åsikter bland de intervjuade gällande hur hästen står sig som betesdjur jämfört med andra betande djurslag. De flesta av de intervjuade var någorlunda insatta i andra betesdjur och hälften av intervjupersonerna tycker att hästen fungerar bäst som betesdjur och visar under intervjuerna hur de bidragit till öppnare marker och större biologisk mångfald i hagmarkerna. De övriga intervjupersonerna är uppdelade mellan att tycka att nötkreatur eller får betar bättre.

Dock är det problematiskt att ställa dessa djurslag mot varandra, eftersom alla djurslag har sina unika egenskaper när det kommer till bete. Dessutom berättar majoriteten av intervjupersonerna att de tror att växelbete är det ultimata sättet att hålla efter betesmarkerna på (se föregående fotnot för förklaring av växelbete). Både för att hålla markerna jämnt betade, men även för att hålla nere parasittrycket.

De intervjuades svar var ganska samstämmiga gällande hur hästen fungerar som betesdjur och vad som kan påverka hur det blir betat. De flesta uttrycker att hästar som vistas på för liten yta trampar sönder och förstör marken samt gnager på träd. Med tillräckligt stora ytor tycker de dock att hästen fungerar bra som betesdjur. Att de lämnar rator med delvis mycket träck i är det få som klagat på, det är istället flera av de intervjuade som tycker det är bra att rator lämnas på ungefär samma ställe i hagen eftersom det delvis blir lättare att hantera gödslet samt att det ser ”snyggare” ut om alla grästovor är samlade på ett ställe. Det var även några som nämnde samt visade att hästarna hade betat ner sly som intervjupersonerna ville få bort ur hagarna. Det negativa som fanns att säga om hästen som betesdjur är att hästen inte betar snyggt och jämnt. De intervjuade tycker exempelvis att får betar noggrannare och jämnare samt att fårens lättare vikt bidrar till mindre trampskador på marken. Även olika hästraser, påpekade flera av de intervjuade, kunde påverka betet. Både gällande egenskaper i form av ras men även på grund av vilken vikt hästen har och ifall hästen är skodd eller ej.

Att hålla ett öppet landskap anser samtliga intervjupersoner är en viktig del som hästen hjälper till att bidra till. De intervjuade visar att de är måna om att uppnå en god biologisk mångfald på sina marker och några berättar med inlevelse om vilka olika växter och djurarter som har dykt upp i deras hagar med hjälp av de betande djuren. Inte minst uttrycker flera intervjupersoner hur hästar och andra betesdjur estetiskt påverkar landskapsbilden på gården och hur igenvuxet och annorlunda det skulle se ut ifall inga djur fanns för bete. Majoriteten av de intervjuade uttrycker vidare att de inte vill skaffa några andra betesdjur än häst, eftersom det saknas intresse för det.

Återigen går det att notera att det inte alltid är ekonomin som är den viktigaste faktorn för intervjupersonerna när det gäller val av djur samt skötsel av gård och marker. Det kan exempelvis hända att det till och med skulle löna sig att skaffa olika sorters betesdjur då det bland annat finns större möjligheter till fler stöd som kan sökas, men att detta undviks på grund av bristande intresse (Koontz, 2001).

Det engagemang och intresse som intervjupersonerna visar gentemot sina hästar och verksamheten visar sig också i de utbildningar många av de intervjuade har gått och som relaterar till hästar. De intervjuade har genomfört allt ifrån universitetsutbildningar, kurser, föreläsningar, till att ha förvärvat kunskap av släktingar eller andra personer i deras omgivning. Erfarenheten som skapas av att ha hästar nämnde de flesta som en mycket viktig del i deras kunskapsutveckling.

... Det som har lärt mig mest är naturligtvis hästarna, att göra, det är ju det man blir bra på (Kristina).

Kristina beskriver i citatet att det är just att testa sig fram och lära sig nya saker av hästarna som har gett henne stor del av den kunskap som hon använder när hon arbetar med hästar. Samma inställning kan ses i intervjupersonernas tankar kring naturen och landskapsvård. Flertalet av de intervjuade är hängivna uppdraget att vårda landskapet och ser det som en viktig uppgift och självklarhet att hålla efter sina marker.

Det går utifrån de intervjuades svar att tyda att det är framförallt erfarenheten som styr kunskapsnivån. Det går även att se en viss skillnad i hästhållarnas inställning till sin mark i samband med ökat antal hektar mark. En möjlig förklaring till detta kan vara att de intervjuade som valt att bosätta sig på gårdarna med mer mark är väl medvetna om vad som krävs för att hålla efter gården och marken. Vidare kanske detta var en av anledningarna till varför dessa personer valde att bosätta sig på gårdarna med sina hästar. Det kan tänkas att de intervjuade personer som har mycket mark och berättar om sitt intresse för landskapsvård värderar de *ekologiska funktionerna* högt. (Wilton 2008).

Självklart går det även att urskilja en hängivenhet att vårda sin mark hos de intervjuade med mindre mark. En förklaring till känslan av att vilja ta hand om den egna marken kan vi hitta i den *anknytning till naturen* som Raymond et al. (2010) talar om. Med detta begrepp menas att en ansvarskänsla lätt kan uppstå ifall personen i fråga har en stark emotionell koppling till platsen genom ägande och/eller nedärv kunskap från tidigare generationer om platsen (ibid.). Detta påverkas alltså inte av storlek på marken som personen känner en *platsanknytning* till. Som tidigare konstaterats bidrar även djuren med stor sannolikhet till en känsla av samhörighet och *platsanknytning* (Quinn och Halfacre, 2013).

5.3 Hinder och hur det kan påverka hästen, gården och landsbygden

5.3.1 Känslan för platsen

En levande landsbygd för mig är att de som bor på landet ska få förutsättningar att bo kvar där. En levande landsbygd är inte att folk från staden ska ges möjlighet att komma ut på landet... (Karin).

Det Karin beskriver i citatet ovan är ett problem hon upplever kan uppkomma när kommunen försöker bidra till en levande landsbygd, men som enligt henne leder till att de som redan bor på landet missgynnas. I hennes fall handlar det om den tätortsnära landsbygd som gården och hennes marker befinner sig på. Ett exempel hon ger på detta är en speciell stig som ligger i närheten av gården. Där har kommunen satt upp skyltar och tanken är att Uppsalabor ska kunna promenera längs stigen. En intressekonflikt har uppstått eftersom detta är en gammal ridstig som bland annat används av inackorderingarna på Karins gård. I samband med kommunens skyltar och upprustning av stigen, blir det dock inte längre tillåtet att rida där. Hon menar då att kommunen försvårar för de som redan bor och verkar på landet för att istället underlätta för bland annat stadsborna och deras möjlighet att komma ut på landsbygden. Vidare finns det andra bekymmer som Karin upplevt runt hennes gård.

Dessa problem handlar framförallt om att främmande personer inte respekterar hagarna och djuren, vilket flertalet gånger resulterat i att personer gått in till djuren i hagarna och dessutom vid flera tillfällen skräpat ner. Detta beteende kan vara farligt för människorna, men även för djuren.

Platsidentitet och de olika grenar Raymond et al. (2010) menar ingår i begreppet, är vidare något som kan påverka både hästhållarnas syn, men även som i detta fall, allmänhetens syn på naturen och exempelvis hagmarker. Utan den speciella anknytning till miljön som hästhållaren ofta har till naturen runt sin gård, menar Raymond et al. (2010) att nivån av ansvarskänslan för naturen påverkas.

Det är tänkbart att de personer som tar sig in i hagmarker och skräpar ner inte har någon stark anknytning till platsen och kanske inte heller mycket kunskap om miljön och djuren vilket kan påverka sättet de ser på och behandlar naturen. Även exemplet när Karin talar om ridstigen går att koppla till begreppet *platsanknytning*. För Karin som individ och säkerligen för många andra i trakten har ridstigen en speciell betydelse och är sammankopplat med historia och vissa aktiviteter, exempelvis ridturer. Hos Uppsala kommun saknas det däremot antagligen kunskap om vad detta område har för betydelse för de som använder stigen. De går att tänka sig att dessa typer av situationer både kan leda till konflikter mellan parterna och även hinder i form av att någon av parterna inte får använda platsen, i detta fall ridstigen, som de önskar.

5.3.2 Att tänka olika

Flera intervjupersoner vittnar om att hästägarna som är inackorderade i flera av stallen kan ha skilda åsikter, vilket kan vara ett hinder. Några av de intervjuade berättar om hästägare som inte vill släppa ut sina hästar i vissa hagar på grund av olika växter som anses giftiga eller terräng i hagarna som hästägarna upplever kan skada hästen. Detta kan till viss del försvåra för hästhållarens arbete att hålla efter sina marker på ett tillfredsställande sätt.

Tre av intervjupersonerna berättar vidare att de har märkt av fördomar riktade mot hästen och dess betesgång. Petersson (2007) beskriver fördomar som olika föreställningar en person kan ha om en annan person eller grupp. Fördomar bygger alltså på förutfattade meningar och kan både vara positiva eller negativa. Min egen tolkning är dock att begreppet oftast har en negativ klang. Petersson (2007) menar att det finns olika orsaker till att fördomar uppstår. Det kan röra sig om okunskap hos den som har fördomen, men även om en vilja att stärka sin egen identitet genom att uttrycka sig negativt om och generalisera om andra (ibid.). De intervjuade berättar att det upplevs som att fördomarna ofta kommer från människor i omgivningen som saknar kunskap om hästar. Intervjupersonerna som har hört dessa kommentarer säger att vissa personer tror att hästen förstör betesmarkerna genom att de trampar sönder underlaget samt att hästarna betar ner träd i hagarna. Som tidigare nämnts tycker de intervjuade att detta stämmer, men endast om hästen vistas i för små hagar med blött underlag, eller ifall betetrycket är för högt i relation till hagtän.

Kristina berättar om en, några hektar stor, dunge med träd på som hon gärna vill använda som betesmark, men där lantbrukaren hon vill arrendera dungen av har andra åsikter.

Jag har varit intresserad av den marken ända sedan lantbrukaren slutade med nötkreatur. Men tyvärr får jag svaret (av lantbrukaren) att "nej hästar gnager så mycket och nej inte bland träden, där vill vi inte ha hästar". Så den där dungen suktar jag fortfarande efter. Det vore fint att fylla ut (betesmarken) med några hektar skog...
(Kristina).

Några av de intervjuade menar att upplevda fördomar om att hästar förstör oavsett hagtyp ofta kommer från lantbrukare som inte vill ha hästar betandes på sina marker. Även här kan denna fördom bli ett hinder, som i fallet med Kristina som inte fick arrendera hagmark av grannen. Kristina och grannen hade helt enkelt olika syn på vad marken skulle användas till.

Det går att tänka sig att grannen har en viss *anknytning till naturen* där hagen ligger och kanske även en personlig koppling till platsen. Eftersom grannen i detta fall hade erfarenhet av nötkreatur kan även detta påverka synen på vilka djur som kan passa bäst på betet, både efter kunskap, känslor och symboliska värden som är kopplat till platsen (Raymond et al. 2010). Det ska även tas i beaktande att en del av de intervjuade inte har hört några fördomar om deras hästar eller hästar överlag och därmed inte möts av några hinder eller konflikter i deras direkta närhet rörande hästarna.

5.3.3 När EU-stöden inte sträcker sig till alla

Flera av de intervjuade berättar om de fördomar och orättvisor som de upplever finns gällande stöd för hästar. Att hästen inte räknas som ett lantbruksdjur utan som ett sällskapsdjur är något som flera nämnt att de tycker är felaktigt och ger en del begränsningar, främst ekonomiska, när stöd ska sökas.

Några av intervjupersonerna menar att inte hästen räknas som lantbruksdjur medför att hästen inte blir behandlad som det betesdjur det är och inte räknas på samma sätt som exempelvis nötkreatur. Upplevda fördomar om hästen gällande skador på mark samt en ovilja att se till hästens allt viktigare betydelse för landskapet upplever flera av intervjupersonerna finns hos både beslutsfattare samt hos vissa organisationer som berör hästnäringen. En av de intervjuade tycker dock att denna syn på hästen har förändrats och att både politiker och människor i allmänhet har börjat förstå hästens positiva betydelse för landskapet och landsbygden.

Det är ju så att hästar är väldigt kärt behandlade, de är inte betraktade som jordbrukets djur och det har ju varit en stridsfråga så himla länge. Vi måste ändra på den synen, för att snart är det bara häst kvar på vischan... (Camilla).

Camilla talar om vikten att ta hästen på allvar och inte bara se hästen som ett sällskapsdjur. Hon diskuterar möjligheten att kunna använda hästen som slaktdjur, men tror samtidigt det skulle bli för svårt att få igenom i Sverige på grund av djupt rotade traditioner.

Camilla menar att stämpeln hästen har som enbart ett hobbydjur måste suddas bort, men exakt hur det skulle gå till är hon inte säker på. Karin resonerar på liknande sätt.

... Men sen tycker jag att hästarna är viktiga och jag förstår egentligen inte riktigt varför man ska ha stöd för kor och allting annat, men inte för hästar. Hästarna skulle ju komma in i systemet (Karin).

Karin och Camilla är av samma åsikt, Karin menar att det är viktigt att få in hästarna i några av de stöden som exempelvis kor men inte hästar har tillgång till, för att och på så vis göra alla betesdjur lika självklara. Dessa två personer säger också att stöden egentligen inte ska behövas, de menar att om gården inte klarar sig utan stöd så borde egentligen inte verksamheten hållas igång. När det gäller beroendegraden av stöd går åsikterna isär bland intervjupersonerna. En person är helt beroende av stöden. Resterande intervjupersoner menar att stöden inte är avgörande för verksamhetens överlevnad, men att det är ett välkommet tillägg som exempelvis kan användas till att köpa in foder eller till att köpa material för att laga hagar.

Det är endast en som inte söker stöd överhuvudtaget, vilket beror på för få hektar egen mark. Samtliga intervjupersoner är alltså överrens om att stöden borde finnas i stor utsträckning även för hästar, men de har blandade åsikter om vilken ekonomisk funktion de ska uppfylla. Vidare upplever flertalet av de intervjuade att det är en krånglig process att söka stöden som kräver mycket värdefull tid.

Hinder finns i alla dess former bland hästhållarna och sätter framförallt stopp för de framtidsdrömmar intervjupersonerna har om sina hästar och gårdar. Det går att konstatera att hindrena framförallt består i ekonomiska hinder, vilket de flesta av de intervjuade är överrens om beror på fördomar. Men även fördomar från personer i närmiljön är ett hinder för att bedriva några av verksamheterna fullt ut.

Andra hinder som nämns vid enstaka tillfällen är att Camilla tycker att det är svårt att få tiden att räcka till och Marie upplever svårigheter med att balansera sitt andra arbete med arbetet på gården. Vidare ser Susanne en utmaning i att lyckas föda upp friska hästar i det avelsarbete hon bedriver.

6 SLUTSATS

Arbetets syfte är att skapa en ökad förståelse kring vilken betydelse hästen har för hästhållare i Uppsala län samt hur hästhållare ser på hästen som betesdjur. Frågeställningarna är följande; Vilken funktion samt vilket värde har hästarna i hästhållarnas liv, vilka möjligheter samt hinder ser hästhållaren med hästen som betesdjur samt anser hästhållarna att hästen och gården kan bidra till en levande landsbygd? Och i så fall på vilket sätt?

En viktig slutsats är att hästen ofta har en speciell och viktig plats i hästhållarens liv och hästarna ses mer som en livsstil än endast ett arbete eller en hobby. Hästarna och ibland även andra djurslag har i vissa fall varit anledningen till att intervjupersonerna valt att bosätta sig på landsbygden. Flertalet av de intervjuade arbetar hel eller deltid med hästarna och gården, även en stor del av deras fritid spenderas i stallet. Det märks att de intervjuade värdesätter hästarna högt och att det inte alltid är ekonomin som i första hand styr utformning av verksamheten, utan det faktiska intresset för verksamheten. De känslor intervjupersonerna har för sin mark och även för djuren som är associerade till marken, påverkar viljan att sköta sina marker och hålla dem öppna. Utöver värdet hästarna fyller, så har flera av de intervjuade kopplingar till den plats som finns runt gården och markerna. Majoriteten av de intervjuade driver gårdar som har gått vidare i släkten och detta kan tänkas påverka känslan för gården och platsen (Walker och Ryan, 2008).

Gällande hästen som betesdjur framkom det olika åsikter. Hälften av de intervjuade tyckte att hästen fungerar optimalt för deras marker, ur betessynpunkt, medan den andra hälften föredrog får och nötkreatur. De olika resonemangen handlade framförallt om hur noggrant de olika djurslagen betade, samt i vilken mån de trampade ner marken. Vidare tyckte intervjupersonerna att hästar ofta vistas på för små ytor, vilket gör att marken blir förstörd.

De intervjuade menade på att detta problem skulle försvinna om hästen fick ordentligt med hagmark att gå på. Det går ändå att konstatera att intervjupersonerna sammantaget hade liknande åsikter.

Majoriteten bekräftade att alla djurslag har sina unika egenskaper och för att få så bra betade marker som möjligt samt minskat antal parasiter, är växelbete det bästa alternativet.

De hinder hästägarna framförallt upplever var inte hästen och betet i sig, utan omgivningens fördomar. Det rör sig om förutfattade meningar från lantbrukare samt fördomar från andra hästägare. De intervjuade berättar att fördomarna handlar om ovilja att släppa ut hästar på betesmarker på grund av tron att hästarna kommer förstöra markerna, eller skada sig av att gå i hagarna. Petersson (2007) menar att fördomar ofta har en koppling till okunskap. En möjlig aspekt är att dessa åsikter grundar sig på den bild av hästar ståendes i små, leriga hagar som är vanligt att se runt om i Sverige. Kunskap saknas alltså troligtvis om hur hästen fungerar som betesdjur på större ytor. Även traditioner hos lantbrukare som alltid har använt sig av nötkreatur gör att kanske tanken på att låta hästar beta sina marker tar emot (Raymond et al. 2010).

Ett annat hinder de intervjuade upplevde som problematiskt var svårigheten att söka stöd, delvis på grund av mindre möjligheter att söka stöd för hästar jämfört med andra betesdjur. Även processen kring att söka stöd upplevde flera som både krånglig och tidskrävande. Vidare för den stämpel som hästen har, som sällskapsdjur och inte lantbruksdjur, med sig förutfattade meningar om hästens användningsområde och det går att tänka sig att det även sätter hinder i vägen för vilka stöd hästhållare är berättigade att söka.

Vid frågeställningen om hästens betydelse för en levande landsbygd beskrev intervjupersonerna de ekologiska funktionerna, att hästarna bidrar till att hålla ett öppet landskap med god biologisk mångfald genom bete och foderproduktion. De talade även om att hästsporten är social och får ut människor till deras gårdar. Detta bidrar till en mötesplats för människor och även att en gemensam identitet skapas (Wilton, 2008).

Andra positiva faktorer som nämndes var att deras hästgårdar skapar flera arbetstillfällen exempelvis genom att hovslagare och veterinärer kommer ut till gårdarna. Det lyftes fram att en ökad mängd personer som besöker gården även leder till att andra delar av landsbygden utanför gården hålls levande, exempelvis genom att några väljer att stanna och handla i den lokala mataffären. Vidare nämndes att djur och natur är ”trendigt” och att det finns nyinflyttade personer i flera bygder som har skaffat eget trädgårdsland och några få djur.

Sammanfattningsvis ska det tilläggas att målet med arbetet var att genom mitt syfte öka kunskapen om vad hästen faktiskt kan ha för betydelse i människors liv och vad djuren kan påverka. Jag ville även lyfta fram hästens egenskaper som betesdjur utifrån hästhållarens syn, samt bidra med en insikt i de svårigheter som hästhållarna kan stöta på. Jag kan konstatera att arbetets syfte har blivit besvarat. Hästhållarnas känslor för djuren och gården har tagit en stor plats i arbetet. Något annat vore orimligt med tanke på hur viktigt känslor har varit för att kunna förstå hästhållarnas tankar och besvara frågeställningarna. Upplevda fördomar om hästen gällande skador på mark samt en ovilja hos omgivningen att se till hästens allt viktigare betydelse för landskapet är en viktig aspekt som framkommit under arbetets gång. Dessa fördomar finns på fler nivåer i samhället. Allt ifrån grannen som är lantbrukare, till vissa organisationer som berör hästnäringen, till beslutsfattare på en högre nivå. Det finns ett kunskapsglapp inom hästforskningen, och grundläggande forskning om hästen och betet samt dess påverkan på miljön saknas. Jag menar att det krävs vidare forskning och kunskap för att kunna förstå och bemöta upplevda förutfattade meningar och för att kunna utveckla och stärka hästnäringens möjligheter i en tid och ett land där hästantalet och hästintresset ökar.

REFERENSLISTA

Andersson, H., Hansson, H., Larsén, K. (2008). Hur ska jordbruket överleva?. I: Johansson, B. (red), *Ska hela Sverige leva?*. Stockholm: Formas, ss. 241-252.

Bodinger, L. (2007). *Hästen i landsbygdsutvecklingen – en studie av hästnäringens verksamhet i tre landsbygdskommuner med hästprofil*. Uppsala: Kulturgeografiska institutionen (Arbetsrapport, 643:2007).

Brandt, J., Vejre, H. (2004). Multifunctional landscapes – motives concepts and perceptions. *Multifunctional landscapes*. Vol 1, ss. 3-32. Tillgänglig: http://forskning.ruc.dk/site/files/40912292/Multifunctional_landscapes_motives_concepts_and_perspectives.pdf [2017-01-10].

By, U. (2017). Hästen – den okända miljöboven. *Dagens Nyheter*, 2 februari.

Crossman, G. (2008). *An examination of the socio-economic contribution of the equine sector in Sweden and its impact on the sustainability of grass-based agriculture*. Uppsala: The Stapledon memorial trust.

Degermark, A, M. (2010). *Betesdjur i stadsnära natur*. Högskolan i Gävle. Institutionen för matematik, natur- och datavetenskap (Examensarbete).

Eriksson, Å., Eriksson, O., Berglund, H. (1995). Species abundance patterns of plants in Swedish semi-natural pastures. *Ecography*. Vol. 18 (3), ss. 310-317. Tillgänglig: https://www.jstor.org/stable/3682811?seq=1#page_scan_tab_contents [2016-11-23].

EU-upplysningen. (2016). *EU:s jordbrukspolitik - hit går en stor del av budgeten*. Tillgänglig: <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/EUs-jordbrukspolitik/> [2016-12-20].

Evans, J., Jones, P. (2011). The walking interview: methodology, mobility and place. *Applied geography*. Vol. 31 (2), ss. 849-858. DOI: 10.1016/j.apgeog.2010.09.005.

Furugren, B. (1990). *Från vildhäst till sporthäst - om hästens historia från istid till nutid*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Grazing animals project. (2009). *The breed profiles handbook: A guide to the selection of livestock breeds for grazing wildlife sites*. Tillgänglig: http://www.grazinganimalsproject.org.uk/breed_profiles_handbook.html [2016-10-21].

Hedberg, A. (2001). *Hästens roll för samhälle och lantbruk*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för ekonomi.

Howley, P., Dillon, E., Hennessy, T. (2014). It's not all about the money: understanding the farmers' labor allocation choices. *Agriculture and human values*. Vol. 31, (2), ss. 261-271. DOI: 10.1007/s10460-013-9474-2.

Ihse, M. (1995). Swedish agricultural landscapes – patterns and changes during the last 50 years, studied by aerial photos. *Landscape and urban planning*. Vol. 31 (1-3), ss. 21-37. Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/0169204694010335/1-s2.0-0169204694010335-main.pdf?_tid=e0718178-4a17-11e7-a251-00000aab0f02&acdnat=1496685386_4d096fe222a945e04c2c1cb54b62a7d6 [2016-12-10].

Jensen, P. (2004) *The ethology of domestic animals 2nd edition - an introductory text*. 2 uppl. Boston: CABI North American office.

Jones, P., Bunce, G., Evans, J., Gibbs, H., Ricketts Hein, J. (2008). Exploring space and place with walking interviews. *Journal of research practice*. Vol. 4 (2), ss. 1-9.

Jordbruksverket. (2017a). *Jordbrukarstöd 2017*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod.4.4b3f0532150f4b827c7e3735.html> [2017-03-05].

Jordbruksverket. (2017b). *Villkor för hotade husdjursraser*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/miljoersattningar/hotadehusdjursraser/villkor.4.6c64aa881525004b53bdd122.html> [2017-03-05].

Karlsson, A, M. (2013). 10 procent av Sveriges betesmarker betas av får. *Jordbruket i Siffror - Jordbruksverket* [Blogg]. 14 juni. Tillgänglig: <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2013/06/14/10-procent-av-vara-betesmarker-betas-av-far/> [2016-11-20].

Kellert, S, R., Wilson, E, O. (1993). *The biophilia hypothesis*. Washington: Island press.

Koontz, T, M. (2001). Money talks, but to whom? Financial versus nonmonetary motivations in land use decisions. *Society and natural resources*. Vol. 14 (1), ss. 51-65.

Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lantbrukarnas riksförbund. (2015). *Hästen en brygga mellan stad och land*. Tillgänglig: <https://www.lrf.se/mitt-lrf/regioner/vasterbotten/hasten-en-brygga-mellan-stad-och-land/> [2016-11-15].

Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande. (2004). *Hästen i Sverige - betyder mer än du tror*. Stockholm: Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande.

Petersson, K. (2007). *Fördomar – ett sätt för individen att stärka sin identitet*. Lunds universitet. Sociologiska institutionen (Uppsats SOC: 344).

Planck, C. (2010). Lantbruksföretag med hästhållning. I: Agerlid, G. (red), *Hästen – en resurs i dagens samhälle*. Stockholm: Kungl. Skogs och Lantbruksakademiens tidskrift, ss. 33-40.

Quinn, C, E., Halfacre, A, C. (2013). Place matters: an investigation of farmer's attachment to their land. *Human ecology review*. Vol. 20 (2), ss. 117-132.

Raymond, C, M., Brown, G., Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: personal, community, and environmental connections. *Journal of environmental psychology*. Vol. 30 (4), ss. 422-434. DOI: 10.1016/j.jenvp.2010.08.002.

Rook, A, J., Tallowin, J, R, B. (2003). Grazing and pasture management for biodiversity benefit. *EDP sciences*. Vol. 52 (2), ss. 181-189. DOI: 10.1051/animres:2003014.

Schoon, B., Te Grotenhuis, R. (2000). Values of farmers, sustainability and agricultural policy. *Journal of agricultural and environmental ethics*. Vol. 12 (1), ss. 17-27. DOI: 10.1023/A:1009543907661.

Smith, M., Davidson, J., Cameron, L., Bondi, L. (2009). Geography and emotions - emerging constellations. I: Smith, M., Davidson, J., Cameron, L., Bondi, L. (red), *Emotion, place and culture*. Aldershot: Ashgate, ss. 1-18.

Statens veterinärmedicinska anstalt. (2016). *Minska parasitsmitta i hagarna - Betesplanering och andra metoder*. Tillgänglig:

<http://www.sva.se/djurhalsa/hast/parasiter-hos-hast/minska-parasitsmitta-i-hagarna-betesplanering-och-andra-metoder-hast> [2017-03-22].

Statistiska centralbyrån. (2016). *Antal nötkreatur i december 2015*.

Tillgänglig:

http://www.scb.se/Statistik/JO/JO0111/2015M12S/JO0111_2015M12S_SM_JO23SM1601.pdf [2016-11-20].

Statistiska centralbyrån. (2017). *Hästar och anläggningar med häst 2016*.

Tillgänglig:

http://www.scb.se/contentassets/3a26a20c92ee42c993081cc209972f56/jo0107_2016m06_sm_jo24sm1701.pdf [2017-03-02].

Svenska ridsportförbundet. (2009). Hästen i dagens samhälle. I: Svenska ridsportförbundet (red), *Regionala forum för hästsektorn - hållbar samverkan med utvecklingskraft*. Strömsholm: Jordbruksverket, ss. 8-13.

Svenska ridsportförbundet. (2017). *Statistik och kortfakta om ridsport*.

Tillgänglig: <http://www.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Statistik/> [2017-01-20].

Teorell, J., Svensson, T. (2012). *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber.

Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2 uppl. Malmö: Liber.

Vetenskapsrådet. (2011). *Forskningsetiska principer*. Stockholm:

Vetenskapsrådet (Vetenskapsrådets rapportserie, 1:2011).

Walker, A., Ryan, R. L. (2008). Place attachment and landscape preservation in rural New England: a maine case study. *Landscape and urban planning*. Vol. 86 (2), ss. 141-152. Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/S0169204608000315/1-s2.0-S0169204608000315-main.pdf?_tid=c4729f8e-4a2b-11e7-8fe9-00000aacb35d&acdnat=1496693929_a6e0500afcdf77997dde6a033d951828 [2017-02-05].

Westholm, E., Waldenström, C. (2008). *Kunskap om landsbygden – dags för en ny agenda!*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier. (Arbetsrapport, 1:2008).

Wilton, B. L. (2008). *A unique rurality: Exploring the role of the horse farm in the post - productivist rural landscape*. Diss. Ontario: School of environmental design and rural development. University of Guelph.

APPENDIX

Nedan är intervjuformuläret som användes till samtliga intervjuer nerskrivet. Formuläret är uppdelat i olika "teman". Jag har dessutom börjat och avslutat med öppna och enkla frågor för att få en bra början och ett tydligt avslut på mina intervjuer.

Bakgrundsfakta och hästens betydelse för hästägaren

- Kan du berätta om gårdens historia?
- Vad används gården till idag och i vilken omfattning?
- Är det endast hästar som hålls eller finns det fler djur på gården?
- Vad har hästarna för betydelse i ditt liv och för betydelse för gården?
- Hur kom det sig att du satsade på en gård med hästar?
- Har du någon utbildning relaterat till hästar?

Foder och betesmark

- Vart får ni erat grovfoder och kraftfoder ifrån?
- Hur mycket mark har ni?
- Är det egen mark hästarna går på?
- Vad har ni för betesmark till hästarna (t.ex. naturbete, vall, skogsbete)?
- Ser du någon fördel/nackdel med just den betestypen?
- Om du fick välja själv, skulle du vilja ha hästarna på annan mark?

Hästens betydelse som betesdjur

- Vad är en levande landsbygd för dig?
- Kan dina hästar bidra till en aktiv landsbygd och i så fall hur?
- Hur du märkt av om det finns några fördomar om hästen som betesdjur?
- Vad ser du för fördelar och nackdelar med att ha hästar jämfört med andra djur (bl.a. utifrån stöd och betesmark, nedtrampning, skador, eller positiva effekter)?
- Har du sökt några stöd för gården/hästarna?
- I så fall, vilken typ av stöd?
- Hur viktiga är dessa stöd?
- Vad får du för reaktioner från omgivningen på dina hästar, hästmänniskor och gården (exempelvis grannar)?

Bakgrundsfakta och höstens betydelse för hästägaren

- Vad har du för tankar om gården, hästarna och framtiden?
- Ser du några utvecklingsmöjligheter eller hinder?
- Vad är den största utmaningen för dig idag?
- Blev det som du hade förställt dig från början att det skulle bli?
- Finns det något du vill tillägga?